

Sait Çetinoğlu: Ermeni Devrimci Karekin Gözikyan ve Osmanlı Matbaa İşçileri Grevi

Posted on 01/12/2014

Ermeniler buldukları çevrenin ticari, kültürel ve sosyal hayatına katıldıkları ve değiştirdikleri gibi siyasal hayatına da katılarak siyasal değişikliklerin aktörleri olarak önemli roller oynamaktadırlar.[1] Bu bakımdan İzmir Mesropyan koleji mezunu İsdepan Vosgan'ı (1825-1901) 1848 devriminde Paris barikatlarında dövüşürken görmek şaşırtıcı değildir.

Biz bu tarihsel hatırlatmayı yaptıktan sonra, Türkiye işçi sınıfı ve mücadeleleri tarihinde önemle söz edilen Mürettibin Cemiyeti olarak tanınan Osmanlı Matbaa İşçileri Zanaat Birliği ile birlik tarafından örgütlenen mürettiplerin grevini ve bu grevi örgütleyen Karekin Gözikyan'dan söz edeceğiz.

Türkiye işçi sınıfı tarihinde muzaffer/utkan mürettip grevinden ve mürettibin cemiyetinden söz edilir ancak ne hikmetse bu ilk matbaa işçileri sendikası ile ilgili bilgi verilmediği gibi birliğin kurucusu ve başkanlık ve sekreterlik görevini yürüten Karekin Gözikyan'dan (Yesalem)[2] hiç söz edilmemektedir. Bu tutum ittihatçı gelenek ve türk sol hareketindeki milliyetçi virüsten olsa gerektir.[3]

İmparatorluktaki matbaa işçilerinin ilk sendikası olduğu söylenebilecek olan Osmanlı Matbaa İşçileri Zanaat Birliđinin kurucusu Karekin Gozikyan [Palu doğumlu] Kafkasya'dan gelen bir devrimcidir. Birliğin etkin bir konuma gelebilmesi için çaba sarf edenler arasında Takvor Maleosyan, Mıgırđıç Taniyelyan, F. Caryan, Arm. Karnikyan gibi isimler de bulunmaktadır. Birliğin başkanlık ve sekreterlik görevini yürüten Gozikyan, dizgicilerin yanı sıra diğer matbaa çalışanlarının da bu birlikte yer alabileceğini ve birliğin sadece Ermeni

işçilere değil Türk işçilere de açık olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Matbaa işçileri Zanaat Birliği'nin plan ve nizâmnâmesi de Kilikya matbaasında ve yine iki dilde basılmıştır. Ermeni işçiler için Büyük Yeni Han'da, Türk işçiler için de Babiâli karşısında birer oda kiralanmıştır. Birliğin üye sayısı kısa bir süre içinde birkaç yüzü bulmaya başlayınca etkinliği de artmıştır. Birlik aldığı kararla matbaa işçilerinin çalışma saatlerini 10-12 saatten 8 saate indirmeyi ve ücretleri de iki katma çıkarmayı başarmıştır. Bu iki adım onun işçi ve işverenler nezdindeki ağırlığını da artırmıştır. Ancak birlik çalışmalarını 31 Mart (13 Nisan) 1909'daki Abdülhamid yanlısı ayaklanmaya kadar sürdürebilmiştir. Ardından istikrarsız bir siyasal ortam hâkim olup, işsizlik de artınca matbaa sahipleri tekrar işçilere baskı yapmaya başlamış ve birlik sayesinde elde edilen hakları sınırlamıştır.

1920 yılında yayımlanan bir Şaviğ (Şavikh/Yol) dergisine bakıldığında matbaa işçilerinin örgütlenme girişimlerinin daha sonra yine başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Zira Şavig'in 13 Nisan 1920 tarihli nüshasına bakıldığında, derginin logosunun altında bu yayının Ermeni Matbaa (Tipografi) İşçileri Birliği'nin yayın organı olduğu belirtilmektedir. Bu nüshanın (Yeni Dönem, 1. Sene, No: 19) logosunun hemen altında "Edebi, Siyasi, Mizahi Haftalık Gazete" ibaresi ve onun altında da "Dünyanın Bütün İşçileri Birleşin" cümlesi yer almaktadır. Bu cümle derginin siyasal yaklaşımı hakkında açık bir fikir vermektedir. Derginin adresi olarak "Babiâli Cad. No: 58" belirtilmektedir ve müdür olarak Leon Şatıryan'ın, editör olarak da Yervant Odyan'ın ismi geçmektedir. Derginin logosunda Şaviğ ismi bulunmakla birlikte, iç sayfalarda Şaviğ İknadağa ismi kullanılmaktadır. Öyle görünüyor ki, 1919 yılında yayın hayatına başlayan İknadağa ile Şaviğ 1920 yılında birleşmişlerdir. Birleşmeyle ortaya çıkan bu yeni derginin yayın hayatı 1922 yılına kadar sürmüştür.[4]

Dipnotlar:

[1] Sait Çetinoğlu, Uluslar arası Devrimci Harekette Ermeni Devrimcileri, www.gelawej.net/modules.php?name=Content&pa=list...cid...

[2] KAREKİN GOZİGYAN (Yesalem): 17 Ağustos 1878'de Palu'da doğdu. Öğrenimini Çarsacak ve Kharberd'te gördü. 1896'da Rusya'ya geçip fabrikalarda çalıştı ve işçi sınıfının çektiği eziyetler, kendisini sosyal demokrat görüşlere yöneltti. 1901 'de Hınçag mensubu olması sebebiyle tutuklandı. İki yıllık haptisten sonra Cenevre'ye geçti. Burada Y. Balyan'la birlikte "Panvor" (İşçi) adlı sosyalist mecmuayı yayınladı. 1905'te Rus ihtilal hareketleri Peterburg işçileri tarafından yayıldığına, isim değiştirerek Tiflis'e geçti; sırasıyla "Gyank" (Hayat), "Tsayn" (Ses) ve "Kordz" (İş) dergilerini yönetti; bunların hepsi de kapatıldı. Yurt dışında yayımlanan 'Sosyalist' ve keşiş Der Zaven'in çıkardığı "Yergri Tsayn" (Ülke'nin Sesi) dergilerinde değişik takma isimlerle makaleler yayınladı. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a geldi ve "Manzume" gazetesinde yazmaya başladı. daha sonra Mürettepler Derneği'ni kurdu ve Nazaryants'la birlikte "Nor Gyank" (Yeni Hayat) haftalık dergisini çıkardı; keza "Abaka" (İstikbâl) dergisini. "Toğ Fakt'eri Khosin" (Eylemler Konuşsun) kitabının yazarıdır. Evlendi, öğretmenlik yapmak amacıyla, ailece Trabzon'a yerleşti. 1915'e dek orada kaldı; sürgüne eşi Rozi ile birlikte gönderildi, yolda kendilerini nehre attılar.

Karadeniz'li Ermeni vatandaşların sürgünü (1915 Haziran-Temmuz) tam anlamıyla gerçek bir facia oldu. Hiçbir Ermeni bu âni tehirden kurtulamadı; bu meyanda erkekleri kadınlardan ayırarak hunharca katlettiler, kadın ve çocukların kafileleri ise tasavvur edilemez vicdansızlıkla memleketin iç kazalarına sürülerek en iğrenç hakaretlere maruz kaldılar. Sadece Trabzon'dan sürülen büyük kısmı Rus tebaalı 36 gencin , tehcir adına, mavnalarla açık denizde boğdurulmasını hatırlamak bile kafidir(Teodik, 11 Nisan anıtı, ed dora Sakayan, Belge uluslar arası Y. 2010 s 146

[3] Türkiye sol hareketlerindeki milliyetçi virüs,
www.armenieninfo.net/sait-cetinoglu/757-turkiye-sol-harek... - Almanya

[4] Arsen Yarman, Surp Pirgiç Hastanesi'nin 180. Kuruluş yıldönümü Vesilesiyle Ermeni Harfleri, Matbaacılığı ve Osmanlı dönemi Salnameleri, Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi 1900-1910 Salnameleri, 13 cilt s 253-255

